

Din punct de vedere geografic Țara Hațegului este zona depresionară mărginită la sud de creasta munților Retezat, iar la sud-est de pasul Merișor-Bănița, unde se închide valea superioară a Streiului, vale prinsă între latura răsăriteană a Retezatului și munții Șureanului. La nord și nord-est, hotarul îl formează munții Sebeșului, iar la nord un șir de culmi împădurite care coboară din zona Poiana Ruscăi, vin să despartă cursul superior de cel inferior al Streiului, între localitățile Hațeg și Plopi.

Spre vest, zona este mărginită de culmile care, desprinzându-se din munții Țarcului și Poiana Ruscăi, se întâlnesc la izvoarele Bistrei bănățene, dând naștere Porții de Fier a Transilvaniei.

Între aceste limite, Țara Hațegului corespunde bazinului superior al Streiului cu afluenții săi, având lungimea, pe axa est-vest de cca 50 km și o lățime de 30-35 km pe axa nord-sud. Suprafața este de aproximativ 1300 km pătrați, în aceasta incluzându-se și părțile muntoase de la marginea așezărilor.¹

Prin poziție geografică și formele de relief variate care o individualizează Țara Hațegului a fost încă din cele mai îndepărtate timpuri lăcaș a omului primitiv, oferindu-i cu dărnicie hrana de toate zilele, adăpost și îmbrăcăminte.

Vânători și culegători experimentați, dispunând de o "trusă" de unelte din piatră cioplită restrânsă ca tipuri dar eficientă datorită experienței, omul primitiv se instalează pe teritoriul Țării Hațegului încă din perioada îndepărtată a paleoliticului.

Stațiuni din comuna primitivă care atestă existența omului preistoric în această zonă s-au descoperit la Ohaba-Ponor, Federi și Cioclovina.

La Ohaba-Ponor, la sud-est de sat, pe dealul Bordul Mare, se află în partea sudică o peșteră în care au fost descoperite urme de locuire a omului primitiv constând din instrumente de tăiat, răzuitoare (unele lucrate numai în parte) din cremene, cuarț și os.²

Ceva mai sus de Ohaba-Ponor, în localitatea Federi, în masivul calcaros Coasta Vacii au fost descoperite trei peșteri cu urme de locuire primitivă.

Cercetarea acestor peșteri începe în anul 1924, când mai mulți cercetători fac o perieghetză a acestor zone.³

În prima peșteră care este și cea mai mare s-a descoperit în stratul superior ceramică eneolitică și câteva piese litice, considerate a fi unelte. Este vorba de răzuitoare din calcar cristalizat. În straturile inferioare au fost găsite două lame de silex și patru gratoare din cuarț. Tot referitor la această peșteră se amintește ca provenind din stratul cuprins între 0,30 și 0,90 m, o vatră, un răzuitoar din silex și o piesă din os cu incizii, eventual făcute de om.

1. Radu Popa, *La începuturile evului mediu românesc - Țara Hațegului*, 1988, p. 6-10.

2. O. Floca, *Regiunea Hunedoara, ghid turistic*, 1957, p. 268-69

3. M. Roska, *PMJH*, 1924, nr. 1, p. 14-15; idem, în *Dacia*, 1, 1924, p. 297, 299-303, 304, 310, 311; hcBreuil, în *BSSC*, 2 1925, nr. 2, p. 216; Fr. Rainer și I. Simionescu, în *AAR (MSS)*, ser. III, 17, 1942, nr. 12, p. 2; B. Jungbert, în *Acta M.N.*, XVI, 1979, p. 394; idem în *Acta M.N.*, XIV, 1977, p. 8.

Referindu-se la materialul descoperit în peștera nr. 1, M. Roska afirmă că este datat la începutul diluviului superior și eneoliticului. H. Breuil afirmă că a distins în această peșteră un strat aparținând paleoliticului superior.

În peștera nr. 2, în stratul superior au fost găsite urme de arsură și câteva unelte neprecizate. În straturile inferioare, Roska a descoperit nuclee, străpungătoare și așchii atipice despre care afirmă că sunt unelte tipice mousterianului⁴. Ca o completare la aceste descoperiri, Roska mai amintește ulterior și despre un spintecător mousterian de tip european central, lucrat bifacial, vârfuri, răzuitoare semicirculare pe lame de tip mousterian.⁵

I. Moldovan a descoperit o mare cantitate de material de tip mousterian fără a face însă și alte precizări.⁶

În ceea ce privește peștera nr. 3, au fost descoperite într-un context arheologic neprecizat câteva răzuitoare mousteriene.⁷

Tot la Federi, în stânca calcaroasă de la Piatra Muntenilor se află peștera Gaura Cocoșului.⁸

Cercetările făcute aici în 1924 de H. Breuil au scos la iveală în stratul inferior, până la 0,60 m adâncime, două așchii de silex și două răzuitoare pe așchie, atipice.

S-a efectuat și un sondaj în apropierea peșterii, pe un coridor aflat în apropiere de intrândul în peșteră, descoperindu-se și unele urme eneolitice. În următorul strat au fost descoperite câteva răzuitoare de cuarțit de caracter mousterian, câțiva dinți și oase de *Ursus spaeleus* cu urme de prelucrare umană.

În 1925 I. Moldovan a săpat tot în coridorul din apropierea peșterii unde afirmă că a descoperit urme paleolitice, fără a face însă și alte precizări.

Oricum, se pare că în această zonă avem de-a face cu o întinsă locuire paleolitică.

Săpăturile efectuate de Roska în 1911 în peștera de la Cioclovina, pe o suprafață de 60 m patrați au dus la descoperirea unor fragmente ceramice de factură eneolitice, unelte de tip mousterian și aurignacian precum și unele obiecte atipice din cuarțit.⁹

Reluând săpăturile în 1922¹⁰ în așa zisa "sală mare", a descoperit o vatră, răzuitoare în formă de "D", așchii, vârfuri triunghiulare, vârfuri bifaciale din cuarțit, opal, silex, jasp și calcedon, caracteristice tipului mousterian.

În anul 1925, Roska descoperă la o adâncime de cca 0,70-0,80 m, pe terasa din fața peșterii urmele unei vetre de foc și a unor piese litice datate de el în mousterianul mijlociu. În straturile superioare a descoperit ceramică eneolitică.

4. M. Roska, în *Dacia*, 1, 1924, p. 302.

5. M. Roska, în *BSSC*, 2, 1925, nr. 2, p. 190.

6. I. Moldovan, în *Dacia*, 2, 1925, p. 407.

7. M. Roska, *Dacia*, 1, 1924, p. 302-303.

8. M. Roska, *Dacia*, 1, 1924, p. 303-304, 310-311; idem, în *Dacia*, 2, 1925, p. 406; idem, în *BSSC*, 2, 1925, nr. 2, p. 191-192.

9. B. Jungbert, *Acta MN*, XV, 1978, p. 14.

10. B. Posta, în *Erd. Muz. Ev. K*, 1911, p. 41-45; M. Roska, în *Dacia*, 1, 1924, p. 299, 310, 311; B. Jungbert, în *Acta MN*, XIV, 1977, p. 662; idem, în *Acta MN*, XV, p. 14-15.

În 1927 și 1928, Roska a urmărit mai departe vatra de foc de pe terasa din fața peșterii. Materialul rezultat a fost determinat ca aparținând mousterianului mijlociu și final, iar între piesele descoperite predominând vârfurile și răzuitoarele.

Prin 1940-41 a fost descoperit întâmplător un craniu, considerat ca aparținând unei femei în vârstă de 30-40 de ani, de tip Homo sapiens fossilis, după determinările lui I. Simionescu și Rainer. C.S. Nicolaescu-Flopșor reconstituind poziția stratigrafică a craniului, l-a datat în aurignacianul mijlociu.

În 1953, în peștera Cioclovina cu Apă, s-a descoperit un depozit de bronzuri, chillmar, mărgelile sticloase și ceramică aparținând Hallstattului.

Cu ocazia explorării peșterii, Roska a descoperit câteva semne incizate pe perete pe care le-a identificat ca fiind făcute de mâna omului ¹¹, deși Breuil cu ocazia unei vizite făcute aici a declarat că s-ar datora animalelor și nu activității omului ¹². Totuși, Rainer și I. Simionescu aminteau prin 1942 că este vorba de gravuri făcute de omul paleolitic.

Cu timpul omul primitiv reușește să se transforme dintr-o ființă care și lua hrana direct din rezervorul naturii într-un cvasi-producător al mijloacelor sale de hrană, prin cultivarea plantelor și creșterea animalelor domestice, inventând totodată ceramica și începând să folosească metalele.

Triburile care trăiau pe meleagurile Țării Haegului de azi, în următoarele etape sau epoci istorice au posesat și dezvoltat culturi materiale și spirituale dintre cele mai avansate ca nivel, făcând parte din marile culturi ale Europei continentale fără a neglija însă cele de factură locală cu arii mai mari sau mai restrânse de răspândire.

Epocile istorice următoare (până la cucerirea romană) au fost identificate până în prezent în 38 de localități cu 110 puncte de locuire, după cum urmează:

Epoca neolitică este marcată într-un număr de 22 localități cu 37 puncte de locuire, din care în 16 localități nu sunt precizate culturile cărora le aparțin. În 11 localități apar culturile: Starcevo-Criș (1) și Vinca-Turdaș (10).

Urme eneolitice sunt semnalate în 5 localități cu 7 puncte de locuire din care în două localități nu este precizată cultura, în două localități apare cultura Tisa, iar cultura Petrești este semnalată într-o localitate cu două puncte de locuire.

Cultura Coțofeni apare într-un număr de 16 localități.

Epoca bronzului a fost marcată într-un număr de 15 localități cu 25 puncte de locuire, din care în 13 localități cu 17 puncte de locuire materialul nu este încadrat din punct de vedere cultural, în 5 localități cu 7 puncte de locuire apare material aparținând culturii Wienenberg și într-o singură localitate este identificată cultura Otomani.

Epoca fierului a fost semnalată în 10 localități cu 16 puncte de locuire. Hallstattul a fost remarcat într-un număr de 10 localități cu 13 puncte de locuire din care o așezare aparține culturii Basarabi, iar într-o localitate nu este precizată cultura. La Tene a fost identificat de asemenea într-o singură localitate.

11. M. Roska, în BSSC, 2, 1925, nr. 2, p. 186.

12. M. Roska, BSSC, 2, 1925, nr. 2, p. 213, nota nr. 1.

Vom prezenta în continuare catalogul localităților unde au fost depistate până în prezent urme materiale aparținând acestor epoci istorice. Nu menționez în catalog urmele omului primitiv, ele fiind prezentate în prima parte a lucrării.

CATALOG

BALOMIR (com. Sântămărie - Orlea)

Pe locul numit "Cetățeaua" a fost identificată în anul 1976 o așezare de unde au fost culese fragmente ceramice aparținând epocii bronzului și Hallstattului.¹³

BĂEȘTI (com. Puł)

Pe malul drept al pârâului Aib, la cca 300 m sud de fosta fermă a CAP, au fost descoperite fragmente ceramice aparținând epocii bronzului.¹⁴

BARU MARE

Pe malul drept al Streiului, la est de localitate, se află trei stânci pe locul numit "Măgura".

Stânca din mijloc numită "Biserica", are o scobitură la bază unde s-au descoperit urme de foc. În jurul ei au fost găsite fragmente ceramice din pastă semifină și grosieră de culoare brun-gălbuie și cărămizile ornamentate cu incizii late, tăieturi scurte dispuse în benzi oblice sub buză, brâu simplu executat cu unghia și împunsături succesive aparținând culturii Coțofeni.¹⁵

BUCLUM (com. Sântămărie - Orlea)

Pe valea Chillilor a fost descoperit un vas de factură dacică.¹⁶

CIOPEIA

Pe locul numit "Ploștina", s-a descoperit în 1981 o locuință de suprafață construită din bărne lipite cu lut în care au fost găsite fragmente din ceramică grosieră semifină, precum și material litic reprezentat de gratoare, lame și vârfuri din calcedonie.

Așezarea aparține neoliticului cu elemente de Turdaș și Tisa, dar predominând cele de Vinca B₂.¹⁷

Pe platoul numit "Maleea" s-au descoperit fragmente ceramice unelte din silix și un idol antropomorf aparținând neoliticului.

Tot aici, în locul "Purcărețu" a fost descoperită ceramică de tip Coțofeni.¹⁸

CIULA MARE (com. Răchitova)

În vatra satului a fost descoperită ceramică din epoca bronzului.¹⁹

13. Inedit, colecția Tatu.

14. O. Floca, Județul Hunedoara, ghid turistic, 1969, p. 177.

15. Zoe Kalmar, H. Tatu, în *Sargeția*, XVIII-XIX, 1984-1985, p. 91.

16. Inedit, colecția Tatu.

17. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 91.

18. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 92.

19. Inedit, colecția Tatu.

COVRAGIU (com. Bretea Română)

La vest de Covragiu la cca 100-150 m sud de punctul trigonometric, au fost descoperite materiale aparținând culturii Coțofeni.

Ceramica grosieră, semifină și fină cu slip cărămiziu, gălbui, brun sau cărămiziu roșcat este ornamentată prin incizii, împusături rare sau creștături pe buza vasului.

Există printre fragmentele ceramice și câteva de factură neolitică tot de trei tipuri: grosieră, semifină și fină, primele două cu slip galben și roșcat.

Ceramica fină are un luciu metalic.²⁰

CRĂGUIȘ (com. Unirea)

Pe locul numit "Locul uriașilor" au fost descoperite fragmente ceramice, greutatea de război, unelte din silex, fragmente de chirpici cu resturi de nulele aparținând culturii Vinca-Turdaș și culturii Petrești.²¹

Tot aici, în urma unor periegeze pe cca 20 ha au fost descoperite numeroase fragmente ceramice, unelte din calcedonie precum și șase fusaiole din lut.

Ceramica grosieră semifină și fină de culoare cărămizie și neagră formată din fragmente de vase particulare, bitronconice, cupe cu piciorul gol, castroane și amfore este ornamentată cu benzi punctate și incizii de diferite tipuri.

Toate aceste materiale aparțin culturii Vinca-Turdaș, aflând analogii la Zlaști și Turdaș (în special ornamentale), iar fragmentele de vase bitronconice cu umărul marcat prin niște proeminențe mici care se pierd în peretele vasului, este o formă târzie a culturii Vinca-Turdaș.²² Avînd analogii în Valea Nandrului.²³ pe o ceramică neagră.

Tot aici, pe locul numit "Holda lui Bolduș", la sud de sat, pe malul drept al pârâului Crăguiș, au fost descoperite printre alte materiale de factură târzie și unele aparținând culturii Petrești.²⁴

DENSUȘ

Din locuri neprecizate au fost descoperite următoarele materiale: celt, două fragmente dintr-un fierăstrău, trei fragmente dintr-o sabie, două fragmente dintr-un vas toate din bronz, precum și două bucăți de bronz cu creaturi triunghiulare, toate aparținând epocii bronzului.²⁵

FIZEȘTI (com. Pui)

Pe locul numit "Hotar" au fost descoperite fragmente ceramice, cărămizi și o verigă de fier, toate de factură dacică.²⁶

20. Inedit, colecția Tatu.

21. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 92.

22. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 92.

23. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 92.

24. Inedit, colecția Tatu.

25. M. Roska, Rep., 66, nr. 2.

26. Inedit, colecția Tatu.

HĂTĂGEL (com. Densuș)

În vatra satului, pe drumul spre Peștenița, a fost descoperită ceramică din epoca neolitică și bronz. Pe un platou numit "Bălți", aflat la confluența văilor Galbena și Zeicani au fost descoperite fragmente ceramice din epoca neolitică, bronz și Hallstatt.²⁷

Lângă Gostat, pe malul stâng al pârâului, au fost descoperite fragmente ceramice fără decor dintr-o pastă semifină de culoare cărămizie sau cenușie. Materialul aparține neoliticului mijlociu, la nivelul culturii Vinca B₂, având o pastă similară cu cea de la Zorlențu Mare, nivelul II.

În aceeași stațiune au fost descoperite câteva fragmente ceramice și un fragment de topor perforat aparținând culturii Tiszapolgar. Ceramica grosieră are culoarea brun-cenușie, având pe un fragment o proeminență neperforată. Ceramica semifină de culoare cărămizie prezintă o proeminență perforată.²⁸

HATEG

Pe locul numit "Grădiștea" au fost descoperite fragmente ceramice aparținând epocii bronzului, Hallstattului și perioadei dacice.

Pe platoul de vest la cca 100 m de obiectivul citat au fost descoperite fragmente ceramice și zgură feroasă aparținând neoliticului, epocii bronzului și epocii fierului.

În sud-vestul platoului "Martin" au fost descoperite fragmente ceramice aparținând neoliticului și culturii La Tene.

Pe locul numit "Livadă", la capătul drumului din Valea Susenilor, a fost descoperită ceramică din epoca bronzului.

Pe un promontoriu între cimitir și stația Fitosanitară au fost descoperite fragmente ceramice și un topor din piatră perforat aparținând neoliticului și culturii Coțofeni.²⁹

În locul numit "Poiana Porcului" a fost descoperit într-un mușuroi de cărțiță, un răziutor de calcedonie de culoare cafenie aparținând neoliticului târziu.³⁰

LIVADEA (com. Baru)

Dintr-un loc neprecizat provine un topor din piatră atribuit culturii Coțofeni.³¹

LIVEZI (com. Unirea)

Pe locul numit "Cetățuie", la 4 km nord-vest de sat, spre mănăstirea Prislop, au fost descoperite fragmente ceramice și chirpici din perioada neolitică.³²

NALĂȚ-VAD (o. Hațeg)

Între Râul Mare și pârâul Cârlete, la est de școală, au fost descoperite fragmente ceramice grosiere de culoare brun-cărămizie aparținând neoliticului târziu. Datorită materialului atipic nu s-a putut face o atribuire culturală clară.³³

27. Inedit, colecția Tatu.

28. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 93.

29. Inedit, colecția Tatu.

30. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 93.

31. G. Teglas, HTRTE, VI. (1889-1890), p. 115; idem, Hunyadm. tort., p. 17, 1.

32. Inedit, colecția Tatu.

33. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 93.

OHABA DE SUB PIATRĂ (com Sălaşu de Sus)

Pe "Dealul Viilor", la nord de valea Bălţii, s-au descoperit fragmente ceramice şi unelte din silex aparţinând culturii Starcevo-Criş, culturii Coţofeni şi perioadei dacice.³⁴

Tot aici au fost descoperite fragmente ceramice fine şi semifine de culoare neagră, cu angobă cărămizie fără ornament, precum şi o lamă de opal cu reţuşuri pe ambele margini, cu secţiunea trapezoidală.

Materialele aparţin neoliticului mijlociu.³⁵

PĂCLIŞA (com. Toteşti)

Pe malul Râului Mare a fost descoperit un topor perforat din piatră aparţinând neoliticului.³⁶

PAROŞ (com. Sălaşu de Sus)

La locul numit "Caramidărie", prin scoaterea lutului pentru cărămizi s-a descoperit întâmplător un topor perforat şi lustruit lucrat într-o gresie de culoare verzui-negricioasă.

Piesa, cu muchii laterale rotunjite aparţine neoliticului.³⁷

PEŞTEANA (com. Densuş)

La vest de sat, pe locul numit "Movilă", a fost descoperită ceramică aparţinând neoliticului, culturii Coţofeni, Wietenberg şi Hallstattului.

Pe malul stâng al văii Zeicani, spre Breazova, a fost descoperită ceramică de factură dacică.³⁸

Tot aici, pe locul numit "Baltă" au fost descoperite fragmente ceramice aparţinând epocii bronzului.

În partea stângă a drumului ce duce spre sat, la cca 200 m de trecerea peste linia ferată, cu ocazia unor lucrări de drenaj au fost descoperite la 0,5 m câteva fragmente ceramice din pastă fină de culoare cenuşie, cenuşiu-negricească şi cărămizie, ornamentată cu spirale canelate şi incizil.

Fragmentele ceramice provin din ceşti, căni, vase de mărlme mijlocie şi aparţin culturii Wietenberg.³⁹

Pe malul stâng al pârâului ce trece la nord de halta Peşteniţa, pe latura de est a drumului spre sat, au fost descoperite alături de ceramică romană şi câteva fragmente ceramice aparţinând neoliticului mijlociu.

Ceramica semifină, de culoare cărămizie, găseşte bune analogii la Zorlenţu Mare şi aparţin culturii Vinca B2.⁴⁰

34. Inedit, colecţia Tatu.

35. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 93.

36. Inedit, se află la Muzeul judeţean donat de subsemnatul.

37. I. Andriţoiu, în *Sargetia*, XVI, 1979, p. 25.

38. Inedit, colecţia Tatu.

39. I. Andriţoiu, op. cit., p. 25.

40. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 93.

RĂCHITOVA

În jurul turnului întărit a fost descoperită ceramică aparținând epocii bronzului.⁴¹

REEA (com. Totești)

Pe malul stâng al pârâului Cârlete, aproape de stația ITA, a fost descoperită ceramică și o lamă de silex aparținând neoliticului.⁴²

În grădina lui Adam Bude a fost descoperit un buzdugan elipsoidal din diorit cu perforare incompletă aparținând neoliticului.⁴³

Din puncte neprecizate au fost descoperite fragmente ceramice aparținând probabil culturii Turdaș, două topoare din piatră, un vârf de lance din silex, o bilă lustruită din cuarț de factură neolitică, o ceașcă și alte fragmente ceramice aparținând culturii Coțofeni, precum și un vas de tip hallstattian.⁴⁴

RÂU ALB (com. Sălașu de Sus)

La aproximativ 300 m vest de grajdurile IAS au fost descoperite fragmente ceramice aparținând culturii Vinca-Turdaș și epocii bronzului.⁴⁵

Pe locul numit "Cetate" s-a descoperit ceramica aparținând culturilor Turdaș și Vinca B₂.

Ceramica aparținând primei categorii este grosieră, semifină și fină cu nuanțe de cărămiziu, iar într-un caz de culoare cenușiu albicios cu ornamente constând din incizii.

Aceste materiale se leagă de varianta Vinca-Turdaș din Transilvania.

Materialele din cea de a doua categorie au pasta semifină fiind de culoare cărămizie sau cenușiu-cărămiziu. Decorul este realizat prin incizii fine și brăuri în relief.

Aceste materiale au analogii la Zorlențu Mare, legându-se de varianta Vinca din Banat.⁴⁶

RÂU DE MORI

Între drumurile de la Râu de Mori spre hidrocentrală, în livada lui Binder au fost descoperite fragmente ceramice și două așchii de silex aparținând neoliticului și epocii bronzului.

Tot aici, în grădina lui Bojin, s-au descoperit fragmente ceramice și chirpici aparținând epocii bronzului.⁴⁷

RUȘOR (com. Pui)

La cca 700 m est de Măgura Rușorului, pe locul numit "Sălașe", s-a descoperit ceramică de factură dacică.⁴⁸

41. Inedit, colecția Tatu.

42. Inedit, colecția Tatu.

43. G. Teglas, OTTE, XII, 1887, p. 72; idem, AE, VIII (1888), p. 420.

44. A. Koch, Ev. K., V, 1876, p. 135-136; G. Teglas, HTRTE, III, 1883-1884, p. 60; idem, OTTE, XII, 1887, p. 72; D. Berciu, Revista arhivelor, V/1, 1942, p. 56; M. Roska, AE, XLIX, 1934, p. 79

45. Inedit, colecția Tatu.

46. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 94.

47. Inedit, colecția Tatu.

48. Inedit, colecția Tatu.

Tot aici, între Ilnia ferată și șoseaua națională, la vest de cantonul CFR, pe un platou cu maluri abrupte au fost recoltate fragmente ceramice aparținând fazei a III-a de evoluție a culturii Coțofeni.⁴⁹

SĂLAȘUL DE SUS

Dintr-un loc neprecizat provine o secure de trahit în formă de inimă aparținând culturii Coțofeni.⁵⁰

În grădina lui G. Iștoc s-a descoperit în anul 1935, într-un vas de lut, un tezaur de cca 100 monede dace de tip "Hunedoara", imitații după tetradrahmele macedonene de pe timpul lui Filip al II-lea.⁵¹

SARMIZEGETUSA

Printre ceramice de factură romană provenită din săpăturile vechi (1924-1936) au fost găsite fragmente ceramice aparținând culturii Coțofeni.⁵²

Din locuri neprecizate au fost descoperite următoarele materiale: fragmente ceramice, un nucleu de silix, o fusaiolă de lut, numeroase așchii de silix, un topor de piatră perforat. Toate acestea aparținând neoliticului.⁵³

S-a mai descoperit un vas mare poros de tip dacic cu brâu și proeminențe alveolare.⁵⁴

SUBCETATE (com. Sântămărie Orlea)

Cu ocazia cercetărilor efectuate la turnul Orlea și în împrejurimi au fost descoperite fragmente ceramice aparținând culturii Vinca-Turdaș, epocii bronzului și Hallstattului.⁵⁵

Tot aici a fost descoperită o așezare cu ceramică aparținând culturii Wiettenberg.⁵⁶

Pe dealul Petriș s-a descoperit o așezare fortificată cu șanț și val de apărare din pământ, fragmente ceramice și chirpici aparținând Hallstattului.⁵⁷

Tot aici au fost descoperite fragmente ceramice, două fragmente de dălți din piatră, un vârf de săgeată și un disc oval din silix aparținând neoliticului.⁵⁸

Pe locul numit "Măgura" s-a identificat o așezare din care s-a recoltat material ceramic, trei topoare din piatră aparținând culturilor Vinca-Turdaș, Coțofeni precum și hallstattului.⁵⁹

49. I. Andrișoiu, op. cit., p. 26.

50. G. Teglas, OTTE, XII (1887), p. 92; idem, AE, VIII, 1888, p. 420; I. Andrieșescu, Contribuție, p. 30.

51. O. Floca, *Rasegna monetaria*, XXXIII (1936), p. 544-547; idem, în *Dacia*, XI-XII (1945-1947), p. 86-95.

52. Z. Kalmar, în *Marmația*, 7, 1982; I. Andrișoiu, op. cit., p. 26.

53. G. Teglas, *Hunyadm. tort.*, I, p. 17; M. Roska, *Rep.* 300, nr. 44.

54. Informație, O. Floca.

55. Inedit, colecția Tatu.

56. Inedit, colecția Tatu.

57. Inedit, colecția Tatu.

58. J. F. Neugebauer, *Dacien*, p. 87; I. Moldovan, *BSG*, XIV, 1894, p. 118; C. Daicovicu, *AR*, LVIII, 1937-1938, p. 825-830; M. Moga, *Sargeția*, II, 1941, p. 151-164.

59. Inedit, colecția Tatu.

În vatra satului la cca 300 m vest de biserică, în grădini și cimitir s-a descoperit un val de pământ și ceramică de tip hallstattian.⁶⁰

SUSENI (com. Râu de Mori)

În câteva grădini spre cetatea Coț s-a descoperit o așezare din care s-au recoltat fragmente ceramice neolitice.⁶¹

SĂNTĂMĂRIE ORLEA

Pe un promontoriu la sud de sat, pe locul numit "Grădinile Coliconilor" s-a descoperit o așezare și ceramică aparținând culturii Coțofeni și Wietenberg.

La cca 300 m vest de confluența Râului Mare cu Galbena, pe locul numit Grindarul, s-a descoperit ceramică aparținând culturii Wietenberg.⁶²

Pe platoul situat la ieșirea din centrul de comună spre Petroșani, în partea stângă a drumului, pe o suprafață de cca 50 ha au fost descoperite materiale arheologice datând din epoca neolitică.

Ceramica grosieră are culoarea cărămizie. Pe un fragment apare o proeminență dublă.

Ceramica semifină, cărămizie la culoare, este ornamentată cu proeminențe mici, conice. Un singur fragment aparține ceramicii fine și are culoarea neagră. Mai apare o lamă și gratoare din calcedonie.

Așezarea poate fi atribuită culturii Vinca-Turdaș.⁶³

SĂNPETRU (com. Sântămărie Orlea)

Pe locul numit "La Măru" s-au descoperit fragmente ceramice aparținând epocii bronzului.

Pe locul numit "Târnov", la est de râul Sibișel, s-a descoperit o așezare fortificată cu șanț și val de pământ, chirpici și ceramică de factură hallstattiană.

Pe locul numit "Sălștioara" aflat pe versantul estic al platoului "Ploștina" au fost descoperite două răzuitoare din silex aparținând perioadei neolitice și culturii Wietenberg.

La vest de dealul "Târnov" s-au descoperit fragmente ceramice aparținând culturii Coțofeni.⁶⁴

SILVAȘU DE JOS (o. Hațeg)

Pe o terasă delimitată, aflată în partea dreaptă a drumului ce duce la Prislop, la cca 1 km sud de sat, pe locul numit "Între ogăși", au fost recoltate pe lângă alte materiale și câteva fragmente ceramice aparținând culturilor Coțofeni, Wietenberg, Hallstatt și Basarabi.⁶⁵

Cu prilejul unei periegeze efectuate tot în acest loc, într-o așezare de tip Wietenberg au fost descoperite și câteva fragmente ceramice caracteristice culturii Otomani.⁶⁶

60. Inedit, colecția Tatu.

61. Inedit, colecția Tatu.

62. Inedit, colecția Tatu.

63. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 95.

64. Inedit, colecția Tatu.

65. I. Andrișoiu, Acta MN, XV, 1978, p. 66.

66. Inedit, colecția Tatu.

SILVASU DE SUS (o. Haţeg)

Pe un platou aflat la sud-vest de mănăstirea Prislop, la sud de intersecţia drumului forestier ce vine de la mănăstire cu drumul care vine din satul Livezi au fost descoperite fragmente ceramice şi o fusaiolă cu ornamente fine.

Ceramica semifină, de culoare cărămizie, este ornamentată cu incizii late şi aparţine culturii Coţofeni.⁶⁷

TOTESTI

Într-un loc neprecizat s-a descoperit o fibulă de bronz în formă de bărcuţă (navicella) aparţinând sec. VII-V î.e.n.

Se presupune că tot pe teritoriul comunei, probabil într-un mormânt, au fost descoperite două spirale-brăţări de aur cu capete stilizate în formă de capete de animale, de factură geto- dacă şi datate în sec. II î.e.n.⁶⁸

UNIREA

Pe o terasă aflată la nord de pârâul Crâguiş, cu cca 400-500 m înainte de intrarea în sat, pe partea dreaptă, a fost identificată în 1978 o aşezare aparţinând culturii Turdaş.

Din stratul de cultură, gros de 0,30 m, au fost recoltate fragmente metalice, greutatea de lut applatizate, silexuri, fragmente de vetre de locuinţe şi bucăţi de chirpici cu urme de nuiete.

Câteva fragmente ceramice aparţin Hallstattului timpuriu.⁶⁹

VADU (com. Sântămărie Orlea)

Pe un promontoriu situat la sud de sat şi la est de cimitir, au fost descoperite fragmente ceramice pe o suprafaţă de cca 4 ha din pastă semifină cu slip cărămiziu, fără ornamente. Staţiunea aparţine culturii Vinca-Turdaş, aspectul Tăulaş.⁷⁰

67. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit. p. 94.

68. G. Teglas, AE, IX, 1889, p. 59-61.

69. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit., p. 94-95.

70. Z. Kalmar, H. Tatu, op. cit. p. 95.

LES HABITANS DU PAYS DE HAȚEG JUSQU'À LA CONQUÊTE ROMAIN

- Résumé -

L'article evidencie, en se basant sur les découverts archéologiques, que la Pays de Hațeg a été habité jusqu'à la conquête des romains. L'auteur exemplifie, en ce sens, avec les preuves qui sont provenus par les recherches archéologiques, les recherches à l'épreuve, ou parles découverts occasionnelles que le Pays de Hațeg a été habité continue.

TABEL CU DESCOPERIRILE ARHEOLOGICE PE CULTURI ȘI EPOCI

Cod localitate	LOCALITATEA	EPOCA PIETREI										EPOCA METALELOR											
		Nr. de obiectiv	Paleolitic	c.Starcevo-Criș	neolitic	c.Vinca.Turdaș	app. Tăuilaș	c. Petrești	c. Tiszapolgar	c. Coțofeni	preistoric	ep. bronzului	c. Wietenberg	c. Otomani	gr.Balta Sărata	Hallstatt	Latene	Dacic	Roman	Prefeudal	Medieval timpuriu	Medieval dezvoltat	Total locuri
55	Subcetate	10	4		2	7			X	X	X	X			X			X		8	X	17	
30	Ohaba de sub Platră	1		1					1		1						1	1				1	7
6	Bercu	3		2						2	1	1		3				2	2	2	2	9	
8	Bretea Strel	1		1							1											2	
11	Ciopela	2		1			1		2									1				4	
16	Densuș	2		1						1								X				4	
17	Fărcădlin	1		1	?					1								1	1		1	7	
21	Hațeg	13		X	X			9		X			X	X	6	1	X	X	X	X	X	31	
22	Hățăgel	4		X	?			4		X				2			X				2	12	
25	Livezi	1		1																		1	
27	Nălaț Vad	3		3														X				3	
35	Peșteana	3		X						1	2		1	2		3	X	X			X	14	
37	Peștera	4		1					3	2				2							4	5	
43	Reea	1		1																		1	
44	Rîu Alb	2		1	1					1								2			1	5	
46	Rîu de Mori	4		3						X							?	1		4	X	8	
49	Sălașu de Sus	3		3					2									X			3	6	
50	Săcel	3		3					2									1				3	
53	Sîmpetru	8		4				8		1	4			3		5	X		5	?	12		
56	Suseni	1		1																		1	
15	Crăguiș	3			1	3										2	3	3			3	6	
36	Peștenița	2			2													X				3	
54	Sintămărie Orlea	6			6				1	3		X						X	1		3	8	
63	Vad	2				1				1						1	X	1			X	8	
2	Baru	4							X				4								X	5	
10	Cioclovina	2							1								2					2	
20	Gința	2							1		1		1				2					4	
47	Rușor	3							3	X							1					3	
48	Sarmizegetusa	2							2	1												2	
52	Silvașu de Sus	1							1													1	
34	Păclișa	2								2								1				2	
45	Rîu Bărbat	3								1							1	1			X	6	
66	Vălișoara	2								2								1			1	3	
1	Balomir	2								1				X								3	
3	Bălești	3								3												3	
42	Răchitova	1								1												1	
59	Totești	2								2								1		2		3	
62	Ursici	2								1							X					3	
18	Federi	4									4					X	2					4	
51	Silvașu de Jos	2									1			1			X		1			5	
4	Bănița	1															1					1	
9	Bucium	4															4	X				4	
13	Clopotiva	2															2	1				2	
19	Fizești	2															2	1				2	
39	Porțile de Fier ale Transilvaniei	3															3	X	3		X	6	
40	Proboștiște	1															1	1				2	
41	Pui	3															1	X				3	
58	Țișea	3															?	X				3	
64	Valea Dîljii	4															1	X			3	4	
5	Băjălar	1																1				1	
77	Brezova	1																1				1	
14	Cîrnești	1																1				1	
23	Hobița	1																1				1	
24	Livadia	1																?				1	
26	Mălăiești	1																1				1	
29	Ohaba Ponor	1																1				1	
31	Ostrov	1																1				1	
32	Ostrovel	1																1				1	
38	Poieni	1																1				1	
60	Tuștea	1																1				1	
61	Unirea	2																X				2	
65	Valea Lupului	1																1				1	
67	Zeicani	4																X			4	4	
12	Ciula Mare	1																			1	1	
28	Hunedoara	1																			1	1	
33	Pareș	1																			1	1	
57	Ștei	1																			1	1	

NOTĂ : cifrele indică numărul obiectivului, iar X mai multe obiective !9